

Jules Favre – niezwykle uczone i pionier mikologii alpejskiej Portret w 120 rocznicę urodzin

ANNA MIŚKIEWICZ i MICHAŁ RONIKIER

MIŚKIEWICZ, A. AND RONIKIER, M. 2002. Jules Favre – an outstanding scientist and pioneer in alpine mycology. A portrait on the 120th anniversary of his birth. *Fragmenta Floristica et Geobotanica Polonica* 9: 359–368. Kraków. PL ISSN 1640–629X.

ABSTRACT: Jules Favre (1882–1959) was an outstanding Swiss naturalist, who worked in many domains of science (geology, paleontology, zoology, botany, mycology) and left an important and interesting scientific legacy. This paper outlines his scientific life with particular regard to mycology, which was his most important area of research. He is considered to be a pioneer in alpine mycology and mycosociology.

KEY WORDS: Jules Favre, mycologists, biography, alpine, peat bogs, mycology

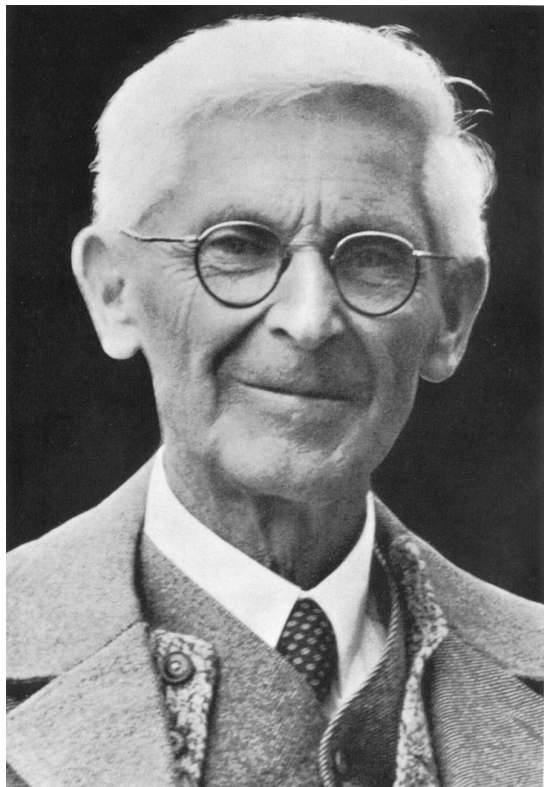
A. Miśkiewicz, Zakład Mikologii, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, PL-31-512 Kraków, Polska, e-mail: aniamis@ib-pan.krakow.pl; M. Ronikier, Zakład Systematyki Roślin Naczyniowych, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, PL-31-512 Kraków, Polska, e-mail: ronikier@ib-pan.krakow.pl

Zostawmy innym wędrówki tam, gdzie diabeł mówi do-branoc, aby zwyciężyć jakąś niepokonaną Annapurnę czy Fitzroy. Pan dokonał znacznie więcej, mimo że nikt nie zdawał sobie z tego sprawy. Ci zgiełkliwi alpiniści postawili swoją zwycięską stopę na szczytach, na które w końcu wystarczyło po prostu wejść. Pan wyjaśnił tajemnice których istnienia nikt nie podejrzewał – a były one w zasięgu naszych rąk.

(G. BECKER – Lettre ouverte à Monsieur Jules Favre)

W regionie Neuchâtel, w Jurze Szwajcarskiej, leży niewielkie miasteczko Locle. Tutaj, szóstego listopada 1882 r., urodził się Jules Favre, wybitny szwajcarski przyrodnik – geolog, paleontolog, botanik, zoolog, a przede wszystkim mikolog. Nie jest łatwo na kilku stronach zawrzeć koleje życia tej niezwyklej, ciekawej świata osobowości. Dlatego krótki z konieczności portret J. Favre’a koncentruje się na botanicznej i mikologicznej części jego dorobku. Jednak w kilku zdaniach przedstawia również inne pola działalności, aby ukazać wszechstronność – co wcale nie znaczy powierzchowność – dzieła uczonego.

DZIAŁALNOŚĆ PRZYRODNIKA

Jules Favre już podczas nauki w szkole w Locle interesował się botaniką i właśnie ta pasja zawiodła go ku studiom na Akademii w Neuchâtel (późniejszy Uniwersytet). W trakcie studiów botanicznych, w związku z trudnościami finansowymi, postanowił objąć wolne akurat stanowisko asystenta geologii, co siłą rzeczy zmieniło kierunek wybranej specjalizacji. W następnych latach prowadził badania pod opieką H. Schardta, kierującego Katedrą Geologii w Neuchâtel, opracowując ważną monografię poświęconą geologicznej charakterystyce tego rejonu Jury szwajcarskiej¹. Na podstawie tej pracy otrzymał w 1911 r. tytuł doktora nauk przyrodniczych na Uniwersytecie w Genewie. Wcześniej – w 1907 r. – został przyjęty na stanowisko asystenta paleontologii w Muzeum Historii Naturalnej w Genewie, zaproponowane przez swojego przyszłego współpracownika

i przyjaciela E. Joukowski'ego. Wspólnie zrealizowali oni wiele prac, m.in. geologiczne i paleontologiczne studium masywu Salève w pobliżu Genewy (FAVRE & JOUKOWSKY 1913), z mapą geologiczną w skali 1:25 000 – dzieło do dziś uważane za wyjątkowe i wzorcowe w tej dziedzinie. W 1915 r. Favre został mianowany konserwatorem zbiorów Muzeum Historii Naturalnej. Funkcję tę pełnił przez 37 lat, do momentu odejścia na emeryturę.

Wybuch I wojny światowej spowodował zawężenie możliwości prowadzenia prac badawczych do bezpośrednich okolic Genewy. W tym okresie Favre poświęcił się trudnemu zadaniu opracowania ilustrowanego katalogu kolekcji Lamarcka (FAVRE 1918), prezentującego – w formie 117 plasz z dokładnymi opisami – skamieniałości tej cennej kolekcji, która stała się własnością Genewy na początku XIX w. Ze względu na ograniczenie potencjalnych obszarów prac terenowych, Favre zajął się w tym okresie badaniami współczesnej i historycznej (ze szczególnym uwzględnieniem okresu postglacjalnego) malakofauny Jeziora Genewskiego. Do końca swojej aktywnej pracy w Muzeum Historii

¹ Spis publikacji geologicznych, paleontologicznych i zoologicznych J. Favre'a można znaleźć n.p. u Lanterno (1959).

Naturalnej w Genewie (do 1952 r.) uczony prowadził wiele prac geologicznych, paleontologicznych i zoologicznych, stając się m.in. wybitnym specjalistą w zakresie ziemnych i słodkowodnych mięczaków czwartorzędu i publikując wiele ważnych prac w tej dziedzinie. Wspomnieć należy także o działalności muzealniczej Favre'a, jako konserwatora zbiorów geologicznych i paleontologicznych w Muzeum Historii Naturalnej, której rezultatem było m.in. zorganizowanie i opisanie wielu kolekcji dydaktycznych (m.in. paleontologii bezkręgowców).

Okres życia i pracy J. Favre'a najbardziej interesujący badaczy przyrody ożywionej rozpoczął się jednak na przełomie 1927/1928 r. W tym czasie, wskutek wprowadzenia nowego regulaminu Muzeum, wszystkie budynki i biblioteka były zamykane o 18.00, uniemożliwiając wieczorną pracę. Ten, pozornie banalny, fakt stał się podstawą poważnej reorientacji zainteresowań naukowych Favre'a. Kontynuując w ramach pracy zawodowej badania paleontologiczne, znaczną część swojej energii poświęcił on mikologii, która interesowała go już wcześniej, jednak dotychczas była – z braku czasu – jedynie uboczną pasją. Z czasem, liczba mikologicznych prac J. Favre'a przerosła zarówno publikacje geologiczne, paleontologiczne jak i malakologiczne (DUPERREX 1959; LANTERNO 1959).

JULES FAVRE JAKO BOTANIK I MIKOLOG

Zainteresowania botaniczne, którymi powodowany J. Favre rozpoczął studia, powracały w ciągu wszystkich lat poświęconych pracom geologicznym i paleontologicznym. Za pierwszą pracę Favre'a, w której jest mowa o roślinach należy uznać monografię torfowisk Pouillerel (1)² zawierającą, obok obszernej części geologicznej, botaniczne studium tego rejonu. Dogłębna znajomość obydwu tematów – geologii i botaniki – pozwoliła nie tylko na prowadzenie studiów nad florą (3, 4, 5), przynoszących m.in. odkrycie szeregu rzadkich, nowych dla regionu gatunków, ale także na podjęcie modelowej próby zbadania relacji pomiędzy roślinnością a geologią w masywie Salève (2) i w dolinie Doubs w Jurze szwajcarskiej (4).

Czysto botaniczne publikacje Favre'a nie są liczne. Uczony poświęcił się przede wszystkim mikologii. Z początkiem lat trzydziestych, prace dotyczące grzybów zaczęły zdecydowanie dominować. Już w początkowym okresie opracował i opublikował kilka wnikliwych analiz trudnych taksonów (n.p. 6, 7, 9, 13, 22). Mikologiczne badania Favre'a ukierunkowały się jednak przede wszystkim na ekologię macromycetes. W pierwszym okresie skupił się na poznawaniu bardzo słabo zbadanej grupy grzybów związanych z wysokimi torfowiskami w Jurze szwajcarskiej. Siedliska te, dobrze poznane pod względem roślinności, były dobrym terenem obserwacji. Opracowania będące rezultatem studiów nie ograniczają się do bardzo dokładnego opisu gatunków i stanowisk, ale stanowią próbę powiązania obserwacji dotyczących roślin i ich ekologii z występowaniem grzybów. Pierwsze publikacje na ten temat ukazały się w latach trzydziestych (10, 11).

² Numery prac odnoszą się do listy mikologicznych i botanicznych publikacji J. Favre'a, zawartej w niniejszym artykule.

Po nich, w kolejnych latach ukazała się seria prac o rzadkich i mało znanych grzybach torfowisk (12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 25). Syntezą tych obserwacji była wydana w 1948 r., z inicjatywy Société Botanique Suisse, monografia zbiorowisk grzybów na wysokich torfowiskach jurajskich, będąca owocem 16 lat regularnych badań (34). Stanowi ona nie tylko pierwsze studium różnorodności macromycetes tego typu siedlisk, ale też pionierskie, wnikliwe studium mikosocjologiczne i jest traktowana przez wielu autorów jako fundamentalna w tej dziedzinie (np. BRUNNER & HORAK 1990). Wartość tej pracy i niezwykle wnikliwość obserwacji, nie ograniczających się do stwierdzania powierzchniowych – i często pozornych – zależności, podkreśla szczególnie BECKER (1952) piszący m.in.: *Nigdzie indziej chyba nie spotkałem przykładu tak niezwyklej wnikliwości i uczciwości intelektualnej*. ROMAGNESI (1959) określił tę pracę jako dzieło klasyczne i jeden z najważniejszych punktów odniesienia w ekologii grzybów. Od początku publikacje i notatki Favre'a stały się synonimem dokładności, precyzji i naukowej uczciwości, porównywane nieraz do zegarmistrzowskiego kunsztu, z jakiego słynął region, w którym uczony się urodził i wychował (DUPERREX 1959; LANTERNO 1959). Cechy charakteryzujące pierwsze publikacje mikologiczne Favre'a można odnaleźć we wszystkich jego dalszych pracach. Jego notatki zawierały zawsze szczegółowe informacje na temat zbiorowiska roślinnego, wysokości n.p.m. oraz właściwości podłoża. Dzięki niezwykle trafnym obserwacjom w terenie i ogromnej wiedzy na temat zarówno grzybów, jak i roślin naczyniowych, jego badania są niezwykle cennym źródłem informacji o ekologii grzybów. Dlatego też ogół jego prac mikologicznych z pewnością daje prawo, aby traktować go jako jednego z czołowych pionierów mikosocjologii (MONTHOUX 1973).

Bez wątpienia najważniejszym okresem w naukowej karierze Favre'a było prowadzenie badań nad grzybami wielkoowocnikowymi Szwajcarskiego Parku Narodowego we wschodniej Szwajcarii (kanton Graubünden). Prace te zostały rozpoczęte na propozycję komisji badań naukowych parku w 1941 r. i trwały aż do końca życia badacza. Pierwszym rezultatem badań tego obszaru było studium grzybów borowikowatych związanych z *Pinus cembra* (27). Favre rozpoczął swoje systematyczne badania od strefy alpejskiej pamiętając – jak sam pisze (46) – o tym, że z czasem siły będą go opuszczać i nie będzie w stanie pracować w trudno dostępnym i odległym piętrze alpejskim. W tym okresie już sama praca w tej niemal wyludnionej części Szwajcarii była niezwykle trudna i wyczerpująca. Problemem było nawet odpowiednie suszenie okazów, nie mówiąc o oznaczaniu, dokumentowaniu i ilustrowaniu zbiorów (ROMAGNESI 1959). Tu należy wspomnieć o nieocenionej pomocy, jaką zapewniła badaczowi jego żona, Jeanne Favre, towarzysząca mu we wszystkich pracach terenowych, a także w bardzo wierny sposób ilustrująca znajdowane gatunki za pomocą akwareli. Ilustracje te są przykładem doskonałej współpracy małżeństwa Favre'ow; kontury okazów były w większości wypadków wykonywane przez samego mikologa, natomiast dopracowanie ilustracji i wierne nadanie kolorów było dziełem Jeanne Favre (ROMAGNESI 1959; MONTHOUX 1986).

W ciągu trzynastu lat, co rok Favre poświęcał część sezonu letniego na prowadzenie badań w najwyższych częściach Parku (powyżej granicy drzew – ok. 2250 m. n.p.m.), w przeszło 170 rejonach (DUPERREX 1959). Po kilkunastu latach ukazała się monografia grzybów wielkoowocnikowych strefy alpejskiej Szwajcarskiego Parku Narodowego

(46), najważniejsze dzieło tego mikologa (ROMAGNESI 1959). Do tego czasu pojawiło się wprawdzie kilka prac dotyczących obszarów alpejskich, jednak zawarte w nich obserwacje mają w większości charakter powierzchniowy i wybiórczy. Warto zacytować tu jedynie nieco wcześniejsze prace HEIMA (1922, 1928, 1947). Monografia Favre'a jest zatem pierwszym dziełem opartym na wieloletnich, systematycznych badaniach. Jedynym jej minusem było ograniczenie obserwacji do sezonu letniego, przez co nie zostały ujęte gatunki ograniczone w fenologii do wiosny i późnej jesieni. Tym niemniej, praca ta jest uważana do dziś za pionierskie i podstawowe źródło informacji o grzybach arktyczno-alpejskich (BRUNNER & HORAK 1990; RIVA 2000). Favre nie tylko opisał w ciągu swoich badań bardzo wiele nowych gatunków występujących w rejonach górskich, ale także zamieścił drobiazgową analizę rozmieszczenia i ekologii taksonów. Wyróżnił w swoich obserwacjach wiele siedlisk charakteryzujących strefę alpejską, od muraw z *Dryas octopetala* po wyleżyska śnieżne, porównując skład gatunkowy pojawiających się tam macromycetes. Przedyskutował również specyficzność górskiej szaty grzybów w stosunku do innych terenów wykazując m.in., że grzyby są organizmami relatywnie znacznie bardziej ubikwistycznymi niż rośliny, wśród których można znaleźć znacznie więcej taksonów specyficznie przywiązanych do górskich siedlisk. Dokonał także pierwszych systematycznych obserwacji wpływu wysokości na formę grzybów (której najbardziej charakterystycznym przejawem jest zjawisko nanizmu). Wspomnieć należy także o obszernej i doskonałej jakościowo stronie ilustracyjnej monografii. Drugą część badań nad grzybami Szwajcarskiego Parku Narodowego Favre poświęcił strefie subalpejskiej, rozumianej jako cały obszar lasów iglastych od najniższego rejonu Parku (ok. 1200 m n.p.m.) po granice występowania drzew (łącznie z kosodrzewiną). Pierwsze obserwacje na ten temat ukazały się już w 1953 r. (44). Favre przeprowadził, w ciągu kilku następnych lat, szczegółowe badania i opracował zebrane materiały łącznie z diagnozami taksonów krytycznych. Prace terenowe w lecie 1958 r. przerwał atak serca. Favre kontynuował prace dosłownie do ostatniego dnia życia, w ostatnich miesiącach już przykutą chorobą do łóżka. Śmierć zastała go 22 stycznia 1959 r. przy porządkowaniu gotowych już materiałów do druku (DUPERREX 1960). Praca ta, trzecie fundamentalne dzieło Favre'a, została przygotowana ostatecznie przez jego żonę i wydana w rok po śmierci naukowca (52). Również ono zawiera drobiazgowo opisy grzybów wraz z obserwacjami dotyczącymi ich rozmieszczenia i preferencji ekologicznych.

J. Favre pozostawił po sobie dzieło nie mające precedensu w dziedzinie mikologii alpejskiej, które stało się inspiracją dla wielu badaczy. Warto zaznaczyć, że Favre nie zawsze umieszczał w swoich pracach kompletne opisy stanowisk, nie publikował też kluczy do oznaczania gatunków. Przez to, pełne bogactwo jego taksonomicznych i mikosocjologicznych obserwacji nie jest łatwo dostępne (BRUNNER & HORAK 1990). Prowadził natomiast niezwykle dokładne notatniki terenowe zawierające wszystkie informacje zapisane w bardzo jasny sposób, sprawiające wrażenie przygotowanych dla innych osób, które będą z nich korzystały (E. HORAK, inf. ustna). Od 1985 r. wszystkie notatniki terenowe Favre'a, dodatkowe notatki z obserwacji mikroskopowych, jak również okazy grzybów, są przechowywane i udostępniane w Konserwatorium Botanicznym w Genewie (MONTHOUX 1986).

J. Favre opisał 102 gatunki, 33 odmiany, 27 form grzybów, z których wiele to gatunki górskie, występujące w strefie alpejskiej. Większość z opisanych przez niego taksonów jest akceptowanych i uznawanych za dobre gatunki, jak na przykład: *Clitocybe lateritia* Favre (46), *Coprinus martinii* (Favre) P. D. Orton (16), *Cortinarius inops* Favre (46), *Cortinarius tenebricus* Favre (46) i inne gatunki *Cortinarius* zrewidowane przez HORAKA (1987), *Inocybe geraniadora* Favre (46), *Inocybe oreina* Favre (46), *Lactarius nanus* Favre (46), *Marasmius alniphilus* Favre (43), *Mycena strobilicola* Favre & Kühn. apud Kühn., *Rhodocybe dubia* Favre (52), *Psilocybe turficola* Favre (20) i wiele innych. Tylko nieliczne, po rewizji, zostały sprowadzone do synonimów innych taksonów wcześniej opisanych, np.: *Inocybe leptocystis* Atk. = *Inocybe hygrophila* Favre (52) (HORAK & STANGL 1980).

CZŁONKOSTWA, NAGRODY I INNE DOWODY UZNANIA

J. Favre był członkiem wielu towarzystw, co odzwierciedlało jego niezwykle aktywną naukową działalność. Od wczesnych lat swojej pracy w Muzeum Historii Naturalnej w Genewie należał do Société de Physique et d'Histoire naturelle de Genève oraz Société Helvétique des Sciences Naturelles. W początkowym okresie swoich zainteresowań mikologicznych został przyjęty w poczet członków Société Mycologique de Genève (1922) i Société Mycologique de France (1925). W późniejszych latach, w uznaniu jego zasług, przede wszystkim w badaniach mikologicznych, wiele towarzystw naukowych nadało mu członkostwo honorowe: Société Botanique de Genève, Société Mycologique de Genève, Société Neuchâteloise des Sciences Naturelles, Union des Sociétés Suisses de Mycologie, Société Mycologique de France. Był także członkiem korespondentem Académie des sciences, arts et belles-lettres de Lyon.

Favre otrzymał również tytuł honorowego konserwatora zbiorów geologicznych i paleontologicznych w Muzeum Historii Naturalnej w Genewie. Został nagrodzony (wspólnie z E. Joukowskym) przez Société de Géographie de Paris przyznaniem Prix Huber za opracowanie monografii geologicznej i paleontologicznej masywu Salève (1914). Z kolei całokształt działalności mikologicznej, a szczególnie pionierskie badania w strefie alpejskiej, zostały uhonorowane nagrodą Desmazières, przyznawaną przez Académie des Sciences de Paris (1956). Za całokształt dorobku naukowego Favre otrzymał w 1952 r. doktorat honoris causa Uniwersytetu w Neuchâtel. Pośmiertnie, w 1959 r., został wyróżniony także przyznawaną co cztery lata nagrodą miasta Genewy w dziedzinie nauki.

Poza wieloma nagrodami przyznanymi J. Favre'owi za całą jego pracę, warto również wspomnieć o dowodach uznania i szacunku jakimi darzyli go inni mikolodzy. Już za życia Favre'a, na jego cześć nazywano nowo opisywane gatunki grzybów, np. *Lyophyllum Favrei* (HALLER & HALLER 1950). Dziś nazwę gatunkową pochodzącą od nazwiska tego wielkiego mikologa nosi wiele grzybów z rodzajów: *Clitocybe*, *Cortinarius*, *Galerina*, *Gerronema*, *Lactarius*, *Marasmius*, *Pluteus*, *Russula*. Swój wkład w upamiętnienie J. Favre'a w mikologicznej nomenklaturze ma również wybitny polski mikolog zajmujący

się między innymi grzybami Tatr, A. Nespiak, który nazwał gatunek strzępiaka znaleziony w Dolinie Chochołowskiej w Tatrach jako *Inocybe favrei* (NESPIAK 1990).

Z życiorysu J. Favre'a wyłania się obraz człowieka wybitnego, prawdziwego naukowca-przyrodnika, zafascynowanego otaczającym go światem. Co znamienne, prowadził on badania w kilku różnych dziedzinach, w każdej z nich stając się autorytetem i pozostawiając cenną i oryginalną spuściznę. Jednak największą pasją naukowego życia Favre'a stała się mikologia. Od momentu, w którym zaczął się nią intensywnie zajmować, wyraźnie dominowała zarówno w jego działalności, jak i naukowym dorobku. Prace mikologiczne, a szczególnie drobiazgowo, wieloletnie badania dotyczące grzybów strefy alpejskiej i subalpejskiej, są nieocenionym dziedzictwem po tym wielkim, wszechstronnym uczonym.

Pozostał też po nim, utrwalony w wielu wspomnieniach, obraz wzoru naukowca i dobrego człowieka. ROMAGNESI (1959) pisał: *Tyle pracy naukowej, realizowanej w tak rozmaitych dziedzinach, połączone z taką skromnością, świadomością, uczciwością intelektualną, dobrocią, życzliwością, a także samozaparciem – wszystko to sprawiło, że Favre był osobowością niezwykłą, do której wystarczyło się zbliżyć, aby obdarzyć ją szczerym uczuciem.*

SPIS PRAC MIKOLOGICZNYCH I BOTANICZNYCH J. FAVRE'A

Całość dorobku J. Favre'a to przeszło 80 publikacji – po części obszernych monografii – dotyczących w przeważającej części mikologii, paleontologii, malakologii oraz geologii. W poniższym zestawieniu przedstawiono publikacje dotyczące grzybów stanowiące, jak już wspomniano, ponad połowę dorobku uczonego oraz uzupełniono listę o prace dotyczące roślin naczyniowych (1–5).

1. FAVRE J. & THIÉBAUD M. 1907 (1905–1907). Monographie des marais de Pouillerel. – Bull. Soc. neuchâtel. Sci. Nat. **34**: 25–87.
2. FAVRE J. 1914. Observations sur les rapports entre la flore du Salève et la géologie de cette montagne. – Mém. Soc. Phys. et Hist. Nat. Genève **38**: 169–198.
3. FAVRE J. 1915. Liste de stations nouvelles de plantes dans les chaînes du Salève et du Vouache. – Ann. Cons. et Jard. Bot. **18**: 193–206.
4. FAVRE J. 1924. La flore du Cirque-de-Moron et des hautes côtes du Doubs. Etude de géographie botanique. – Bull. Soc. neuchâtel. sci. nat. **49**: 3–130.
5. FAVRE J. 1931. Le *Ranunculus seguieri* Vill. dans le Haut-Jura. – Candollea **4**: 281.
6. FAVRE J. 1931. Le marasme du lierre (*Marasmius hederæ* Kühner). – Schweiz. Z. Pilzkd. **9**: 18–20.
7. FAVRE J. 1931. Le marasme du houx. *Marasmius (Androsaceus) Hudsoni* (Pers.). – Schweiz. Z. Pilzkd. **9**: 136–137.
8. FAVRE J. 1931. Encore quelques mots à propos du marasme du lierre. – Schweiz. Z. Pilzkd. **9**: 137–138.
9. FAVRE J. 1933. Le marasme du buis (*Marasmius buxi* Quélet) à rechercher en Suisse. – Schweiz. Z. Pilzkd. **11**: 7–9.
10. KONRAD P. & FAVRE J. 1933. Quelques champignons des hauts-marais tourbeux du Jura. – Bull. Soc. mycol. Fr. **49**: 181–203.
11. KONRAD P. & FAVRE J. 1935. Quelques champignons des hauts-marais tourbeux du Jura. – Bull. Soc. mycol. Fr. **51**: 117–159.

12. KONRAD P. & FAVRE J. 1935. Quelques lactaires des marais tourbeux. – Schweiz. Z. Pilzkd. **13**: 100–117.
13. FAVRE J. 1935. Les *Dochmiopus* de la région de Genève et *Pleurotus chioneus*. – Schweiz. Z. Pilzkd. **13**: 145–150.
14. FAVRE J. 1936. Un inocybe nouveau pour le Jura, *Inocybe napipes* Lange. – Schweiz. Z. Pilzkd. **14**: 86.
15. FAVRE J. 1936. Champignons rares ou peu connus des hauts-marais jurassiens. I. – Bull. Soc. mycol. Fr. **52**: 129–146.
16. FAVRE J. 1937. Champignons rares ou peu connus des hauts-marais jurassiens. II. – Bull. Soc. mycol. Fr. **53**: 271–296.
17. FAVRE J. & MAIRE R. 1937. Sur une *Naucoria* des tourbières jurassiennes. – Bull. Soc. mycol. Fr. **53**: 267–270.
18. ROMAGNESI H. & FAVRE J. 1938. Quelques *Rhodophylles* nouveaux ou rares des hauts-marais jurassiens. – Rev. Mycol. **3**: 60–77.
19. FAVRE J. 1938. Quelques anomalies d'agaricinées. – Schweiz. Z. Pilzkd. **16**: 118–123.
20. FAVRE J. 1939. Champignons rares ou peu connus des hauts-marais jurassiens. III. – Bull. Soc. mycol. Fr. **55**: 196–219.
21. FAVRE J. 1939. *Lactarius repraesentens* Britz. – Bull. Soc. mycol. Fr. Suppl. **55** Atlas pl. 81.
22. FAVRE J. 1939. Les champignons collybioïdes des cônes des essences résineuses. – Schweiz. Z. Pilzkd. **17**: 162–178.
23. FAVRE J. 1942. Le *Cordyceps gracilis* (Greville) en Suisse. – Schweiz. Z. Pilzkd. **20**(2): 18–20.
24. FAVRE J. 1942. Le *Cordyceps gracilis* (Greville) en Suisse. Complément et rectification. – Schweiz. Z. Pilzkd. **20**(8): 123–124.
25. FAVRE J. & SCHWEERS A. C. S. 1942. Une Omphale palustre nouvelle. – Bull. Soc. mycol. Fr. **58**: 105–107.
26. FAVRE J. 1943. Les Cordyceps, champignons parasites des truffes et des insectes. – Le Rameau de Sapin **3**(1): 2–5.
27. FAVRE J. 1945. Etudes mycologiques faites au Parc National Suisse. I. Les bolets de l'arole. – Rés. Rech. Sci. Parc Nat. Suisse. **11**: 465–476.
28. FAVRE J. & RUHLÉ S. 1947. Deux champignons steppiques nouveaux pour la Suisse. – Schweiz. Z. Pilzkd. **25**(5): 57–61.
29. FAVRE J. & POLUZZI C. 1947. *Russula rhodopoda* Zvara. – Schweiz. Z. Pilzkd. **25**(6): 73–74.
30. FAVRE J. 1947. *Cortinarius (Phlegmacium) lilacinopes* Britz. *Cortinarius (Phleg.) russeus* Henry = *Phlegmacium russum* Rick. Non Fr. – Schweiz. Z. Pilzkd. **25**(9): 127–129.
31. FAVRE J. & POLUZZI C. 1947. *Hygrophorus (Limacium) Karsteni* Sacc. et Cub. = *Hygrophorus bicolor* Karst., non Berk. et Br. – Schweiz. Z. Pilzkd. **25**(12): 168–170.
32. FAVRE J. & POLUZZI C. 1948. Deux clitocybes printaniers, *Clitocybe vermicularis* et *Clitocybe rhizophora*. – Schweiz. Z. Pilzkd. **26**(6): 80–83.
33. FAVRE J., KELLENBERGER E. & WEIGLÉ J. 1948. Possibilité d'emploi du microscope électronique pour l'étude des spores de champignons. – Bull. Acad. suisse sci. méd. **4**(4): 275–279.
34. FAVRE J. 1948. Les associations fongiques des hauts-marais jurassiens. – Matériaux pour la flore cryptogamique Suisse. **10**(3): 1–228.
35. FAVRE J. 1949. A propos d'un *Mitrula* arcto-alpin. – Schweiz. Z. Pilzkd. **27**(9): 143–146.
36. FAVRE J. 1949. Unsere Pilze. 15 seltene Arten. Vita Helvetica, Basel 1949: 71–75, pl. VII–VIII.
37. FAVRE J. & RUHLÉ S. 1950. Un gastéromycète nouveau pour la Suisse, *Gastrosporium simplex* Mattiolo. – Schweiz. Z. Pilzkd. **28**(4): 58–62.
38. FAVRE J. 1951. *Marasmius epiphyllus* et *Marasmius tremulae*. – Schweiz. Z. Pilzkd. **29**(9): 175–179.
39. FAVRE J. 1951. *Marasmius hariolorum*, espèce souvent confondue avec *Marasmius confluens*. – Bull. Soc. mycol. Fr. **67**(2): 199–204.
40. FAVRE J. 1951. *Antinova acuum* Vel. – Bull. Soc. mycol. Fr. **67**(2): 205–207.

41. FAVRE J. 1952. *Gastrosporium simplex* Mattirol. – Schweiz. Z. Pilzkd. **30**: 44.
42. FAVRE J. & RUHLÉ S. 1952. La distribution des espèces de *Tylostoma* en Suisse. – Schweiz. Z. Pilzkd. **30**(6): 94–101.
43. FAVRE J. 1952. Bribes mycologiques. – Bull. Soc. bot. suisse. **62**: 402–411.
44. FAVRE J. 1953. La flore fongique des forêts du Parc National Suisse. – Bull. Soc. Nat. Oyonnax. **7**: 57–67.
45. FAVRE J. 1953. Mélanges mycologiques. – Schweiz. Z. Pilzkd. **31**(9–10): 175–180.
46. FAVRE J. 1955. Les champignons supérieurs de la zone alpine du Parc National Suisse. – Rés. Rech. Sci. Parc Nat. Suisse. **5**(33): 1–212.
47. FAVRE J. 1956. Agaricales nouvelles ou peu connues. I. – Schweiz. Z. Pilzkd. **34**(11): 169–175.
48. FAVRE J. 1956. Présence en France de *Tulostoma pocolatum* White. – Bull. Soc. mycol. Fr. **72**(3): 254–257.
49. FAVRE J. 1957. Agaricales nouvelles ou peu connues. II. – Schweiz. Z. Pilzkd. **35**(8): 117–122.
50. FAVRE J. 1957. Mycènes nouvelles ou peu connues. – Bull. Soc. neuchâtel. sci. nat. **80**: 81–98.
51. FAVRE J. 1958. Agaricales nouvelles ou peu connues. III. – Schweiz. Z. Pilzkd. **36**(5): 65–74.
52. FAVRE J. 1960. Catalogue descriptif des champignons supérieurs de la zone subalpine du Parc National Suisse. – Rés. Rech. Sci. Parc Nat. Suisse. **6**: 325–610.

LITERATURA

- BECKER G. 1952. Lettre ouverte à Monsieur Jules Favre. – Rev. Mycol. **17**(3): 219–221.
- BRUNNER I. & HORAK E. 1990. Mycoecological analysis of *Alnus* associated macrofungi in the region of the Swiss National Park as recorded by J. Favre (1960). – Mycol. Helv. **4**: 111–139.
- DUPERREX A. 1959. Hommage à Jules Favre. – Société Botanique de Genève, séance du 16 février 1959. Mskr. ss. 5.
- DUPERREX A. 1960. Introduction. W: J. FAVRE. Catalogue descriptif des champignons supérieurs de la zone subalpine du Parc National Suisse. – Rés. Rech. Sci. Parc Nat. Suisse. **6**: 326–332.
- FAVRE J. & JOUKOWSKY E. 1913. Monographie géologique et paléontologique du Salève. – Mém. Soc. phys. et hist. nat. Genève **37**(4): 295–523.
- FAVRE J. 1918. Catalogue illustré de la Collection Lamarck. Fossiles. – Muséum d'histoire naturelle. Genève. pls 117.
- HALLER R. & HALLER R. 1950. *Lyophyllum Favrei* nov. spec. – Schweiz. Z. Pilzkd. **28**(4): 49–54.
- HEIM R. 1922. Note sur les zones de végétation fongique dans les Alpes. – Bull. Soc. mycol. Fr. **69**: 464–469.
- HEIM R. 1928. Les champignons des Alpes. – Mém. Soc. Biogéogr. Contribution à l'étude du peuplement des hautes montagnes. **2**: 245–250.
- HEIM R. 1947. Sur quelques espèces nivales de Macromycètes des Alpes françaises. – Rev. Mycol. **12**: 69–78.
- HORAK E. 1987. Revision der von J. Favre (1955) aus der Region des Schweizer Nationalparks beschriebenen alpinen Arten von *Cortinari* subgen. *Telamonia* (Agaricales). – Candollea **42**: 771–803.
- HORAK E. & STANGL J. 1980. Notizen zur Taxonomie und Verbreitung von *Inocybe leptocystis* Atk. – Sydowia **33**: 145–151.
- LANTERNO E. 1959. Jules Favre 1882 – 1959. – Actes Soc. helv. sci. nat., Lausanne **139**: 394–401.
- MONTHOUX O. 1973. Les notes du mycologue Jules Favre. – Rev. mens. Mus. Collect. ville Genève **135**: 17–22.

- MONTHOUX O. 1986. Présentation d'une série d'aquarelles de Jeanne Favre. – Schweiz. Z. Pilzkd. **64**: 148.
- NESPIAK A. 1990. Flora Polska. Grzyby (*Mycota*). 19: *Basidiomycotina. Agaricales. Cortinariaceae. Inocybe*. ss. 175. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa–Kraków.
- RIVA A. 2000. Micologia alpina: una variante intrigante. Jules Favre (1882–1959) un pioniere! – I Funghi, Gen.-Feb.: 6–9.
- ROMAGNESI H. 1959. L'oeuvre mycologique de Jules Favre. – Bull. Soc. mycol. Fr. **75**(4): 418–426.

SUMMARY

Jules Favre was born on the 6th of November 1882 in Le Locle (canton of Neuchâtel, Switzerland). He completed his higher studies at the Academy of Neuchâtel – beginning with botany and then changing to geology. He obtained his Ph.D. at the University of Geneva in 1911, providing a geological monograph of La Chaux-de-Fonds region in the Swiss Jura. From 1907 until his retirement in 1952, he worked as assistant and then conservator at the Natural History Museum in Geneva. During this period he carried out intensive research in geology, paleontology and zoology, becoming among other things one of best specialists of Quaternary mollusks in Europe. Together with E. Joukowsky in 1913 he published a geological and paleontological monograph of the Salève massif near Geneva. For this work he was rewarded with the “Prix Huber” by the Geographical Society of Paris. Nevertheless, it was about 1927 – 1928 when the most interesting period of his scientific activities began, reorientating his fascination towards mycology, which he had already been interested in before, but only marginally. Mycology remained the main passion of Jules Favre till the end of his life, and his number of mycological publications exceeded that of his contributions in geology and paleontology. For 16 years he studied with special interest the fungi that grow on high peat bogs in the Jura. The synthesis of this study, published in 1948, is an outstanding work devoted not only to the diversity of fungi in such habitats, but also providing a meticulous and accurate analysis of ecological conditions and relationships. This work is widely considered to be the first important contribution to mycosociology, and a classical reference in this domain. In fact, all the mycological notes of Favre contain accurate observations on the soil and bedrock properties, altitude and plant cover, which confirm his pioneering role in the understanding of the ecology of fungi. The most important part of Favre's mycological activity started in 1941, when he began the studies on the fungi of the Swiss National Park. The first part was devoted to the alpine zone of the Park (above timberline) and resulted, after 13 years of every summer investigations, in a monograph of higher fungi of the alpine zone in the Swiss National Park (1955). It is his most important work, and a main reference of arctic-alpine mycology even today. Like previous works, it includes the list of fungi that occur in the alpine zone, but also provides a fascinating and important discussion on the diversity of fungi in different habitats, ecological factors, the influence of altitude on the growth of fungi etc. The second part of this study treated the subalpine zone (coniferous forests). Favre worked on it till the last day of his life, the 22nd of January 1959. In total, Favre published 52 botanical and mycological articles (their list is included in this paper). He described more than 160 new taxa, most of which are still recognized.

This outline of Jules Favre's life and work shows him as an outstanding scientist deeply fascinated by nature, as well as an extremely good and benevolent man.

Przyjęto do druku: 12.12.2001 r.